

EDGAR ALLAN POE

POEMES

Traducció d'Agustí Esclasans

Estudi introductori
Jordi Larios

Editorial Barcino
2024

Aquest volum ha estat elaborat en el marc del projecte FFI2014-54915-P, finançat pel Ministerio de Economía y Competitividad, i també en el dels Grups de Recerca d'Estudis de Traducció, Recepció i Literatura Catalana (2017 SGR 224) i Identitats en la Literatura Catalana (2017 SGR 599), consolidats, de l'AGAUR de la Generalitat de Catalunya.

Primera edició: febrer de 2024

© de l'estudi introductori, Jordi Larios

Reservats tots els drets d'aquesta edició:

Editorial Barcino, SA
Carrer dels Almogàvers, 214
08018 Barcelona
www.editorialbarcino.cat

DL B 2222-2024

ISBN: 978-84-16726-10-3

Edició núm.: 899

Disseny de la coberta: Claudi Usandizaga

Disseny de l'interior: El Calaix

Correcció de l'original: Natàlia Cerezo

Correcció ortotipogràfica: Maria Gené Gil

Fotocomposició i impressió: Fotoletra, SA

TAULA

ESTUDI INTRODUCTORI, Jordi Larios	9
<i>Els poemes d'Edgar Poe</i> . Facsímil	49

ESTUDI INTRODUCTORI
Jordi Larios

Els poemes d'Edgar Poe,
traduïts per Agustí Esclasans

A Edgar Allan Poe (1809-1849) se'l llegeix per tres raons. En primer lloc, pels seus relats. En segon lloc, per les seves reflexions sobre la poesia. La tercera raó, que no té el pes de les altres dues, és la seva poesia. Agustí Esclasans en va traduir trenta-sis mostres, i l'Editorial Barcino les va publicar amb el títol *Els poemes d'Edgar Poe* (1934). A la «Notícia sobre Poe» que encapçala la traducció, Esclasans s'hi refereix com «els vint poemes consagrats, i els fragments principals i poc coneguts» (p. 7). Un any més tard, Miquel Forteza Pinya va publicar la seva traducció d'«El corb» (1935).¹ Xavier Benguerel també va traduir «El Corb», i la seva versió figura en un volum d'homenatge a Carles Riba (Autors diversos 1953-54: 20-23). Després la va incloure, juntament amb «Ulalume», a *Els altres* (1979: 37-40, 41-45). Benguerel va reunir «El Corb», «Ulalume», «A Helen» i «Annabel Lee» a *El Corb i altres poemes* (Poe 1982). Més recentment, Txema Martínez ha traduït la *Poesia completa* (Poe 2016). Esclasans va optar per traduir en prosa la seva selecció de poemes de Poe. Forteza Pinya va traduir «El corb» en vers. Xavier Benguerel i Txema Martínez també es van decantar pel vers.

¹ Agraeixo a Gabriel de la S. T. Sampol que em proporcionés aquesta informació.

A la «Notícia» esmentada, Esclasans sosté que traduir l'obra lírica de Poe constitueix «una de les tasques més difícils que poden escaure a un literat», i parla de «[l]es seves meravelloses poesies» com un «model de sentiment i d'imaginació, de netedat intel·lectual i de puresa verbal» en què sempre es detecta «el record d'un espectre vetllador», el de la dona —la cosina— joveíssima de Poe, «la figura de la morta Virgínia, desdoblada a través de les altres dones que el poeta conegué pel camí de la seva vida» (p. 6-7, 7). Si a la dècada de 1930 hauria estat legítim preguntar-se què hi veia Esclasans, en els poemes de Poe, per considerar-los un «model», avui encara ho és més. Què signifiquen, en aquest context, sintagmes com «netedat intel·lectual» i «puresa verbal»?

Per a Esclasans, la traducció no va pas ser un encàrrec qualsevol que calia enllestir de pressa, com exigeixen sovint les editorials del país:

La versió ha estat feta lentament, gairebé insensiblement (no m'atreveixo a dir voluptuosament), al llarg de la meua vida de literat. Aquesta provatura, començada l'any 1910, quan jo tenia quinze anys, simplement per fer pràctiques d'anglès, s'ha acabat aquest any. I això demostra la meua íntima devoció per la lírica inefable d'Edgar Poe, i l'indomitable impuls de retorn als seus versos, perseverant a través del temps i les lectures. (p. 7)

Així doncs, la traducció va ser *a labour of love* i una manera de començar la casa pel teulat: Esclasans traduïa amb l'objectiu d'aprendre bé la llengua d'origen, en comptes de traduir després d'haver-ne adquirit un coneixement sòlid o, almenys, adequat. Això no és pas cap retret, sinó una constatació basada en l'honestedat del mateix Esclasans, l'experiència del qual com a traductor de l'anglès al català que comença la casa pel teulat no és pas infreqüent. En el seu cas, el tracte sistemàtic amb la poesia de Poe d'ençà de 1910 també s'explica a causa de la *utilitat* d'aquesta poesia per a la seva pròpia obra poètica. A més de la «devoció» que sentia per la lírica de Poe, Esclasans reconeix «la profunda influència poètica que

els nostres millors crítics han descobert en molts dels meus *Ritmes*» (p. 7). (Els *Ritmes* d'Esclasans són el resultat d'haver posat en pràctica un Sistema Ritmològic concebut per ell mateix que no ha tingut cap influència significativa en la poesia catalana posterior: avui Esclasans és un poeta marginal, pràcticament oblidat.)²

Amb la mateixa honestedat a què he al·ludit abans, Esclasans confessa que, per resoldre la dificultat inherent a traduir la poesia de Poe, així com la dificultat afegida de traduir-la a partir d'un coneixement més aviat precari de l'anglès, va recórrer a la traducció al francès que n'havia fet Stéphane Mallarmé:

M'ha donat la mà [...], en la dura tasca transformadora, i per tal d'obtenir certs matisos artístics, l'hermetisme puríssim i sever del gran Stéphane Mallarmé, traductor dels *Poems* d'Edgar Poe al francès, després d'haver fet una gimnàstica verbal impecable al llarg de la versió del terrible i elegant Charles Baudelaire, traductor magistral al francès dels *Tales* (que en català foren traduïts subtilment per Carles Riba), del qual jo, al meu torn, he traduït també al català els *Petits Poèmes en Prose*. (p. 7-8)

Per a la versió final de la seva traducció, Esclasans va utilitzar «el text anglès clàssic dels *Poems* d'Edgar Poe, però prenent com a programa de la traducció total, poesies i fragments, la pauta moderna que fixen *Les poèmes d'Edgar Poe*», publicats per Mallarmé a *La Nouvelle Revue Française*.³

Hi ha dues línies de pensament sobre la poesia de Poe: la de la crítica anglosaxona, que no s'està de subratllar-ne les mancances, i

² Als dos volums de memòries que va publicar (Esclasans 1952; 1957) hi ha informació sobre la concepció i el desenvolupament d'aquest Sistema Ritmològic.

³ Mallarmé va reunir en un volum —*Les Poèmes d'Edgar Poe* (Brusel·les: Edmond Deman, 1888)— les traduccions que havia publicat a *La Renaissance Littéraire et Artistique* (1872) i *La République des Lettres* (1876-1877). Una altra edició de *Les Poèmes d'Edgar Poe*, amb il·lustracions d'Édouard Manet, va aparèixer l'any següent (París: Léon Vanier, 1889). Després, «[e]n 1928, aux éditions de *La Nouvelle Revue française*, furent réédités les *Poèmes d'Edgar Poe* traduits par Stéphane Mallarmé, dans une version qui reproduit sans qu'on s'explique comment ni pourquoi, dans certains cas l'édition Deman, dans certains autres l'édition Vanier» (Henri Mondor i G. Jean-Aubry dins Mallarmé 1945: 1523).

la que Charles Baudelaire inaugura a França (i a Europa), continuada per Mallarmé i Paul Valéry, que li és molt favorable. Esclasons s'incorpora en aquesta darrera línia i ho fa en unes condicions semblants a les de Baudelaire i Mallarmé, que van traduir Poe sense un coneixement profund de l'anglès.

* * *

L'obra lírica de Poe és més aviat breu. Segons Elizabeth Phillips (1996: 69), els primers poemes que se'n conserven són «Oh, Tempora! Oh, Mores!», possiblement de 1825; «To Margaret», de 1827-1828, i «To Octavia», de 1827. Poe publica *Tamerlane and Other Poems*, el seu primer llibre de poemes, el 1827, a l'edat de divuit anys. A més del poema que dona títol al llibre, *Tamerlane and Other Poems* conté «Song», «Dreams», «Visit of the Dead», «Evening Star», «Imitation», «Stanzas», «The Happiest Day» i «The Lake». Dos anys més tard, el 1829, publica un segon llibre, *Al Araaf, Tamerlane, and Minor Poems*, amb una versió revisada de «Tamerlane» i els poemes següents: «Sonnet — to Science», «Romance», «Al Araaf», i els poemes menors anunciats en el títol: «To — —», «To the River [Po]» i «To M—». El poema que clou el volum és «Fairy-Land». Dels anys 1829-1831 són dos acròstics: «To Isaac Lea» i «Lines on Joe Locke», que Phillips qualifica de «*jeux d'esprit*, which show off a youthful gift for bantering» (1996: 78). «Alone», possiblement de 1829, es troba en un àlbum autobiogràfic i no es va publicar fins al 1875. El volum *Poems* és de 1831. Phillips observa que «[t]he important new poems in the book are “To Helen”, “Israfel”, “Irenë” (rewritten as “The Sleeper”), “The Valley of Nis” and “The Doomed City”» (1996: 80). (En versions posteriors, «The Valley of Nis» es titularà «The Valley of Unrest», i «The Doomed City», «The City in the Sea».) «To One in Paradise» i «The Coliseum», relacionat amb la narració «MS. Found in a

Bottle», són dos poemes de 1833. A partir d'ara, Poe inclou poemes a les seves narracions: «To One in Paradise» surt a «The Visionary», posteriorment titulada «The Assignment»; «The Haunted Palace» (1839), a «The Fall of the House of Usher», i «The Conqueror Worm» (1843), en una versió revisada de «Ligeia». «Sonnet — Silence», de 1839, no forma part de cap narració, però es pot llegir conjuntament amb «William Wilson». «The Bells» és un poema de 1848. «A Dream within a Dream», de 1849, és una versió revisada a fons d'un poema de joventut. «To Zante» i «Bridal Ballad» són de 1837, i «Lenore», de 1843. El seu poema més conegut, o un dels més coneguts, «The Raven», és de 1844, com «Dream-Land», tot i que es va publicar el 1845; «Ulalume» és de 1847, l'any en què va morir Virginia, l'esposa de Poe; «For Annie», «The Sleeper» —la darrera versió d'«Irenë»—, «To Helen», «Annabel Lee» —un altre dels seus poemes més coneguts— i «Eldorado» són de 1849. A *The Raven and Other Poems*, el darrer llibre de poemes que va publicar en vida, el 1845, hi figuren, juntament amb «The Raven», «Tamerlane», «Song», «The Lake — To —», «Sonnet — To Science», «Al Aaraaf», «Romance», «To — (“The bowers whereat”）」, «To the River —», «Fairy-Land», «To Helen», «The Valley of Unrest», «The City in the Sea», «To F—s S. O—d», «To F—», «Sonnet — To Zante», «Sonnet — Silence» i «Eulalie». Poe també va escriure un drama en vers: *Politian* (1835), algunes escenes del qual es poden llegir a *The Raven and Other Poems*, i un poema en prosa molt conegut, *Eureka* (1848), que Richard Wilbur (dins Poe 2003: 168) conceptua com un tractat de metafísica.⁴

⁴W. H. Auden crida l'atenció sobre el fet que *Eureka* no té res a veure amb la poètica de Poe: «The man who had flatly asserted that no poem should much exceed a hundred lines in length [...] produces at the end of his life a work which he insists is a poem and commends to posterity as his crowning achievement, though it violates every article in his critical creed. It is many pages in length, it is written in prose, it handles scientific ideas in the truth of which the poet is passionately convinced, and the general subject is the origin and destiny of the universe» (1950: x-xi).

Poe és autor d'una *nouvelle*, *The Narrative of Arthur Gordon Pym* (1838), i d'una quantitat considerable de narracions que publicava a la premsa. En va recollir moltes en els dos volums de *Tales of the Grotesque and Arabesque* (1840); a *The Prose Romances of Edgar A. Poe*, que conté «Murders in the Rue Morgue» i «Man That Was Used Up» (1843), i a *Tales by Edgar A. Poe* (1845).

* * *

En el prefaci a *Al Aaraaf, Tamerlane, and Minor Poems*, Poe afirma:

A poem, in my opinion, is opposed to a work of science by having, for its *immediate* object, pleasure, not truth; to romance, by having for its object an *indefinite* instead of a *definite* pleasure, being a poem only so far as this object is attained: romance presenting perceptible images with definite, poetry with *indefinite* sensations, to which end music is an *essential*, since the comprehension of sweet sound is our most indefinite conception. (2003: 130)

En el prefaci a *The Raven and Other Poems*, farà avinent la importància que concedeix a la poesia des d'un punt de vista personal:

Events not to be controlled have prevented me from making, at any time, any serious effort in what, under happier circumstances, would have been the field of my choice. With me poetry has been not a purpose, but a passion; and the passions should be held in reverence; they must not —they cannot at will be excited with an eye to the paltry compensations, or the more paltry commendations, of mankind. (2003: 131)

La manca crònica de diners i, per tant, la necessitat de guanyar-ne, li haurien impedit dedicar-se de ple a la poesia, però hi va reflexionar des de molt aviat. Ho va fer en els prefacis citats; a les ressenyes que enviava a diverses publicacions periòdiques; en els «Marginalia», una sèrie de textos que va escriure cap al final de la

ELS POEMES D'EDGAR POE

Facsímil

ELS POEMES
D'EDGAR POE

DARRERES PUBLICACIONS
DE L'EDITORIAL BARCINO

<i>Resum de Literatura Anglesa</i> , per C. A. Jordana («Collecció Popular Barcino», vol. 106)	2'00
<i>El Camping</i> , per A. Serch («Collecció Popular Barcino», vol. 104)	1'50
<i>Obres de Molière</i> , V («Els Clàssics del Món», vol. 11).	9'00
<i>Obres de Mistral</i> , II («Els Clàssics del Món», 10).	8'00
<i>Resum d'Aviació</i> , per M. Foyé («Collecció Popular Barcino», vol. 92).	3'00
<i>Viatges d'Ali-Bey</i> , vol. XIII i darrer («Collecció Popular Barcino», vol. 102)	1'50
<i>Resum d'Història del Comerç</i> , per A. Maseres («Collecció Popular Barcino», vol. 98)	2'50
<i>Curial e Güelfa</i> , III («Els Nostres Clàssics», 39-40).	10'00
<i>Consolat de Mar</i> , III («Els Nostres Clàssics», 41)	7'50
<i>El català i el castellà comparats</i> , per C. A. Jordana («Manuals Escolars Barcino», volum 5)	3'00
<i>Els Trobadors</i> («Crestomaties Barcino», 2)	7'50
<i>Obres de Shakespeare</i> , IV («Els Clàssics del Món», vol. 7)	9'00
<i>Curs pràctic de Gramàtica Catalana</i> («Grau superior»), per J. Marvà («Manuals Escolars Barcino», vol. 1)	8'50
<i>El català literari</i> , per Pompeu Fabra («Antologia», 7)	5'00
<i>Proses triades</i> , de Carles Riba («Antologia», 8).	5'00
<i>Sermons de sant Vicent Ferrer</i> , II («Els Nostres Clàssics», Collecció B, vol. 5).	16'00

ADMINISTRACIÓ:
BARCELONA - PORTAFERRISSA, 17

COL·LECCIÓ POPULAR BARCINO

VOLUM CVII

ELS POEMES
D'EDGAR POE

VERSIÓ DE

A. ESCLASANS

BARCELONA, 1934

EDITORIAL BARCINO. — PORTAFERRISSA, 17

Impremta Varias — Sant Sadurní d'Anoia

NOTÍCIA SOBRE POE

Edgar Poe, novel·lista i poeta nord-americà nasqué a Boston el 19 de gener del 1809. El seu avi, anglès de naixença, serví l'Amèrica com a soldat, durant la guerra de la Independència. El seu pare prengué per muller una actriu anglesa vídua d'un actor. Ambdós moriren joves, deixant en la misèria tres fills: Guillem, que morí aviat, Rosalia, que morí folla, i Edgar. Un ric comerciant de Virginia, que es deia John Allan, a precés de la seva muller, que no havia tingut fills, s'afillà el petit orfe Edgar, encisat per la beutat i la desventura de l'infant. L'educaren acuradament en un pensionat proper a Londres on havia anat a residir John Allan, i el 1820 tornà a Amèrica i va ingressar a la Universitat de Charlottesville, on demostrà la seva rara intel·ligència; però en fou expulsat a causa de la passió desordenada pel joc i la beguda, per bé que sobresortia en els exercicis atlètics, sobretot en la natació. John Allan es negà a pagar els deutes d'Edgar, i aquest, ofès, se'n anà a Boston, i publicà, sota pseudònim, el primer llibre de versos, titulat «Tamerlane and other Poems». Expulsat també, per indisciplinat, de l'escola militar de

West-Point, morta la seva mare adoptiva, i mullerat novament John Allan, aquest es desentengué d'Edgar Poe, i el poeta trencà per sempre amb el seu pare adoptiu. Obligat per la misèria, el jove literat marxà a Baltimore, on vivien la seva àvia i el seu oncle. I aconseguí de poder publicar el segon llibre de versos «Al Araaf, Tamerlane and minor Poems». Escriví en diverses revistes i es féu un nom. El 1836 va casar-se amb la seva cosina Virginia Clemm, de catorze anys i d'una fina beutat misteriosa, la qual morí tísica i pobra en plena juvenesa. Edgar Poe, desesperat, lluitava amb editors, crítics i públic, que no l'entendien i el menyspreaven a causa del vici de la beguda, cada dia més accentuat. El 1844 anà a Nova-York des de Filadèlfia, on vivia feia uns quants anys. Aconseguí èxits, guanyà diners, produí els meravellosos «Tales of the Grotesque and Arabesque», i l'assaig sobre l'Univers «Eureka», poema en prosa, que dedicà a Alexandre de Humboldt. Emparat i protegit heroicament per la seva tia i mare política Maria Clemm, anà lliurant-se cada dia més a l'embriaguesa. Morí el 7 d'octubre del 1849, en un hospital, atacat de delirium tremens.

* * *

La traducció de l'obra lírica d'Edgar Poe és una de les tasques més difícils que poden escaure a un li-

terat. Les seves meravelloses poesies, model de sentiment i d'imaginació, de netedat intel·lectual i de puresa verbal, a través de les quals passa sempre, com el record d'un espectre vetllador, la figura de la morta Virginia, desdoblada a través de les altres dones que el poeta conegué pel camí de la seva vida, veuen ara la llum en català traduïdes per primera vegada totalment, o sigui: els vint poemes consagrats, i els fragments principals i poc coneguts. La versió ha estat feta lentament, gairebé insensiblement (no m'atreveixo a dir voluptuosament), al llarg de la meua vida de literat. Aquesta provatura, començada l'any 1910, quan jo tenia quinze anys, simplement per fer pràctiques d'anglès, s'ha acabat aquest any. I això demostra la meua íntima devoció per la lírica inefable d'Edgar Poe, i l'indominable impuls de retorn als seus versos, perseverant a través del temps i les lectures. No negaré, tampoc, la profunda influència poètica que els nostres millors crítics han descobert en molts dels meus Ritmes. Traduir l'obra en vers d'Edgar Poe equival a empresonar fluids i fumeres de tots els colors dintre límits de metall i cristall. Hi ha un crescut tant per cent d'imponderables difícilíssims de copsar, en aquests mots i aquestes imatges, que saturen les més fantasmals angoixes metafísiques. M'ha donat la mà, però, en la dura tasca transformadora, i per tal d'obtenir certs matisos artístics, l'hermetis-

me puríssim i sever del gran Stéphane Mallarmé, traductor dels Poems d'Edgar Poe al francès, després d'haver fet una gimnàstica verbal impecable al llarg de la versió del terrible i elegant Charles Baudelaire, traductor magistral al francès dels Tales (que en català foren traduïts subtilment per Carles Riba), del qual jo, al meu torn, he traduït també al català els «Petits Poèmes en Prose». M'he servit, per a la versió catalana final, del text anglès clàssic dels «Poems» d'Edgar Poe, però prenent com a programa de la traducció total, poesies i fragments, la pauta moderna que fixen «Les poèmes d'Edgar Poe», de Mallarmé («Nouvelle Revue Française»). No m'he proposat fer una traducció definitiva, sinó obrir el camí per als perfectes traductors que vindran després de mi. Confesso que, mentre feia la versió, pensava només en el pur gaudi que hi podrà trobar el lector no professional, per no dir profà. La traducció és en prosa. Per excés de respecte, no m'he atrevit, francament, a fer-la en vers.

U L A L U M E

Els cels eren sever, color de cendra. Les fulles, crispades i grises — les fulles eren grises i marcides. Era de nit, en el solitari octubre del meu any més immemorial. Era a la vora de l'obscur llac d'Auber, en la boirosa regió mitjana de Weir — era allà, prop de la humida maresma d'Auber, en el bosc encantat de les bruixes de Weir.

Ací, una vegada, a través d'una avinguda titànica de xiprers, jo vagava amb la meva ànima — una avinguda de xiprers, amb Psiquis, la meva ànima. Era en aquells dies que el meu cor era volcànic com els rierols d'escòries que rodolen — com les laves que arrosseguen incessantment llurs corrents sulfurosos al peu del Janek, als climes extrems del pol boreal — que gemeguen mentre rodolen al peu del mont Janek, a les regions del pol boreal.

La nostra conversa havia estat seriosa i greu: però els nostres pensaments eren lents i malencònics, els nostres records eren traïdors i tristos — car no sabíem que el mes era octubre i no havíem remarcat la nit d'aquell any (ah! nit de totes les nits de l'any!); i no observàvem l'obscur llac d'Auber — tot